

การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน
: กรณีศึกษานานบุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
Development of Participatory Waste Management Model : Case Study
of Ban Bu, Prasat Sub-district, Ban Dan District, Buriram Province

เยี่ยม คงเรืองราช¹ นงนุช ทอมเนียม²

¹อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
yoyiam@gmail.com
²nuch1904@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษานานบุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเขตเทศบาลตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษานานบุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับความรู้ในการคัดแยกขยะมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามบริบทของชุมชนได้แก่ 2.1) ขยะมูลฝอยพวกขวดแก้วหรือขวดพลาสติก เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง คัดแยกไว้ขายให้กับรถรับซื้อของเก่า 2.2) ขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเปื่อยได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง กำจัดโดยวิธีการทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์แบบกักตุน เพื่อใช้ต่อในการเกษตรกรรม ทำให้ต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีลดลง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ทำให้เกิดกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมร้อยละ 61.67 ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงอย่างเห็นได้ชัด

คำสำคัญ : การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

The purpose of this research was to study the development of a solid waste management model of the people: a case study of Ban Bu, Prasat Sub-district, Ban Dan District, Buriram Province. It is a participatory action research. This purpose is 1) To study solid waste management in communities in Prasat Subdistrict Municipality Ban Dan District Buriram Province 2) To study the development of people's solid waste management model: a case study of Ban Bu, Prasat Sub-district, Ban Dan District, Buriram Province. The results showed that 1) the level of knowledge of people's waste separation was moderate. 2) The solid waste management model according to the community context is 2.1) Garbage such as glass bottles

or plastic bottles, metal scraps, glass scraps, and cans are sorted out for sale to scrap buying trucks. 2.2) Wet and perishable solid waste such as food scraps, vegetable scraps, meat scraps, fruit scraps, food waste, dispose of by making organic fertilizer in reverse pile, to continue to use in agriculture, reduce the cost of purchasing chemical fertilizers. Community participation in every process causing a concrete waste management process in the community with 61.67% of the participants, the amount of waste was significantly reduced.

Keywords : Community Waste Management, Participation

1. บทนำ

จากแนวโน้มของประชากรทั่วโลกที่มีจำนวนมากขึ้น การขยายตัวของเมืองของเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการบริโภคที่สูงขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ขยะมูลฝอยมีปริมาณสูงขึ้น ทั้งขยะมูลฝอยอินทรีย์ ขยะมูลฝอยพลาสติก ขยะมูลฝอยอุตสาหกรรม ขยะมูลฝอยพิษ ขยะมูลฝอยทางการแพทย์ และขยะมูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ (ชัยณรงค์ ชาวเงิน, 2021) ซึ่งหากมีการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกวิธี ย่อมส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมในเกือบทุกระบบ เช่น มลพิษทางดิน น้ำ และอากาศ การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ดีพอเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาค้นสารอันตรายตามมา เช่น ก่อให้เกิดเหตุน้ำเสียจากกลิ่นเหม็นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน และสัตว์นำโรคอื่นๆ โดยในแต่ละปีจะมีผู้เสียชีวิตประมาณ 5,000,000 คน จากโรคที่มีสาเหตุมาจากปัญหาของการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ดีพอ (Hooiweg, D. & Bhada-Tata, P., 2012) ปัญหาขยะมูลฝอยในประเทศไทย เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ ทั้งในเรื่องพฤติกรรมมารบริโภคและการแยกขยะมูลฝอยจากกันทาง การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ได้มาตรฐาน จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2569 พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 27.06 ล้านตัน คิดเป็น 74,130 ตันต่อวัน ซึ่งคิดเป็นอัตราการเกิดขยะมูลฝอยที่ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (สุพจิต สุภทินตะ และคณะ, 2569)

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ขณะเดียวกันก็มีบทบาทสำคัญในด้านอุตสาหกรรมช็อกโกแลตหนึ่ง เพราะเป็นแหล่งผลิตหินก้อนสร้างแหล่งใหญ่ที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศ สามารถส่งหินจำหน่ายให้แก่จังหวัดต่างๆในเขตภาคอีสานตอนล่าง และภาคอื่นๆ (สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์, ม.ป.ป.) จากการศึกษาความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการขยายตัวของเมือง อันเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ ได้มีการสร้างภูมิทัศน์ (Landmark) ให้เกิดขึ้นในจังหวัด เช่น เพลาเพลินบุรีรัมย์ สนามฟุตบอลโอโมบายสเตเดียม และสนามช้างอินเตอร์เนชั่นแนลเซอิก ซึ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ จากผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวและพักอาศัย อาทิ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศรวมถึงขยะมูลฝอย ซึ่งปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะต้องมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว หากให้เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ต้องแบกรับภาระปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลที่เพิ่มมากขึ้น (เทศบาลเมืองบุรีรัมย์, 2562)

การที่จะแก้ปัญหาขยะมูลฝอยให้เป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหลัก คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงที่จะต้องดำเนินการให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้สิ่งเห็น

ความสำคัญของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยเช่นเดียวกับอีกหลายชุมชน และจากการลงพื้นที่สำรวจ และการสอบถามข้อมูลของคนในชุมชนพบว่า 1) ไม่มีที่ตั้งขยะมูลฝอยของชุมชน ทำให้คนในชุมชนต้องจัดการปัญหาขยะมูลฝอยกันเองและเกิดการกำจัดไม่ถูกวิธี 2) คนในชุมชนบางส่วน ไม่ทราบวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ถูกคอง 3) บางส่วนไม่เห็นประโยชน์ในการคัดแยกขยะมูลฝอย ไม่ได้เห็นผลอย่างชัดเจนว่าการแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งนั้นสำคัญอย่างไร 4) บางส่วนรู้ว่าขยะมูลฝอยที่ทิ้งก่อให้เกิดโรค แต่ไม่ทราบว่าขยะมูลฝอยนั้นส่งผลต่อร่างกายและทำให้เกิดโรคร้ายได้อย่างไร 5) ไม่มีที่ตั้งขยะมูลฝอยในครัวเรือน ด้วยเหตุนี้จึงตั้งคำถามว่า ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน:กรณีศึกษานานู ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อที่จะนำแนวทางที่ได้ไปแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่การเสนอทางเลือกและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการกับขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่ ตลอดจนขยายผลไปสู่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเขตเทศบาลตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เพื่อศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษานานู ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 2,145 หลังคาเรือน

เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสมัครใจ (Volunteer Sampling) โดยเลือกบ้านนู หมู่ที่ 12 จำนวน 166 หลังคาเรือน มีผู้สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 60 คน

ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่จากเทศบาลจำนวน 10 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและข้าราชการ จัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ 2) ผู้นำชุมชนจำนวน 18 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 18 คน จัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ 3) ประชาชนบ้านนู หมู่ที่ 12 ที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 60 คน จัดเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีตอบแบบสอบถาม (Questionnaire)

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ทิศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการไร้ขีด การมีส่วนร่วมของประชาชนและมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย

คำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเป็นคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ซึ่งโดยรวมคะแนนทั้งหมดถูกต้อง 10 คะแนน ซึ่งแบ่งเป็นระดับความรู้ความเข้าใจ ดังนี้

- 0-4 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้น้อย
- 5-7 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้ปานกลาง
- 8-10 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้มาก

คำถามที่สนใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการใช้เชื้อเพลิง เพื่อศึกษาการรับรู้และความตื่นตัวของประชาชนต่อปัญหาขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอย ใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความคิดเห็นมาก
- 3 หมายถึง มีความคิดเห็นปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความคิดเห็นน้อย
- 1 หมายถึง มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในด้านต่างๆโดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนระยะเวลาในการวิจัย เดือนพฤษภาคม – เดือนตุลาคม 2564 การวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา ได้แก่

ระยะที่ 1 การระดมสมองร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาหรือชุมชน พบว่า 1) ไม่มีที่ตั้งขยะมูลฝอยของชุมชน ทำให้คนในชุมชนต้องจัดการปัญหาขยะมูลฝอยกันเองและเกิดการก่อกองไม่ถูกวิธี 2) คนในชุมชนบางส่วน ไม่ทราบวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง 3) บางส่วนไม่เห็นประโยชน์ในการคัดแยกขยะมูลฝอย ไม่ได้เห็นผลอย่างชัดเจนว่าการแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งนั้นสำคัญอย่างไร 4) บางส่วนรู้ว่าขยะมูลฝอยที่ทิ้งก่อให้เกิดโรค แต่ไม่ทราบว่าขยะมูลฝอยนั้นส่งผลต่อร่างกายและทำให้เกิดโรคร้ายได้อย่างไร 5) ไม่มีที่ตั้งขยะมูลฝอยในครัวเรือน

ระยะที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอยร่วมกับชุมชน ร่วมวางแผนจัดการขยะมูลฝอยโดยแยกประเภทขยะมูลฝอยที่พบบ่อยในชุมชน ดังนี้ 1) ขวดพลาสติก รวมถึงถุงพลาสติกทุกชนิด 2) ขวดบรรจุเครื่องดื่มต่างๆ เช่น เหล้า เบียร์ เครื่องดื่มธัญพืช ขวดเครื่องปรุงอาหาร เช่น ขวดซอส ขวดน้ำปลา 3) ขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง 4) กิ่งไม้ ใบไม้ หญ้าแห้ง

ระยะที่ 3 การวางแผนปฏิบัติงานโดยอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอย ทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนโดยการทำปุ๋ยอินทรีย์แบบถักก่องจากขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง

ระยะที่ 4 การติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง จากการนำรูปแบบจัดการขยะมูลฝอย 1) การทำปุ๋ยอินทรีย์แบบกักตุนจากขยะมูลฝอยเปียกพวกที่นำมาย่อยได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง 2) ขยะมูลฝอยพวกขวดแก้วหรือขวดพลาสติก เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง คัดแยกไว้ขายให้กับรถรับซื้อของเก่าไปหลอมเอาใช้ในสถานการณ์จริงว่า มีจุดเด่น จุดด้อย ต่อการนำไปใช้อย่างไร

ระยะที่ 5 ขึ้นการสรุปผล ติดตามประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติพื้นฐานที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ข้อมูลแบบสัมภาษณ์จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาพร้อม (Content Analysis) ทำให้ทราบถึงปัญหาขยะมูลฝอยมูลฝอย แนวทางการแก้ไขและรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในบ้านหมู่ที่ 12 ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค่าน จังหวัดบุรีรัมย์

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะส่วนบุคคล	ร้อยละ(n=106)
1. เพศ	
ชาย	32.0
หญิง	68.0
2. อายุ	
น้อยกว่า 40 ปี	10.0
41-50 ปี	42.0
61-60 ปี	44.0
มากกว่า 60 ปี	14.0
3. ระดับการศึกษา	
ประถมศึกษา	64.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	13.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	11.0
ปวส./อนุปริญญา	7.0
ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป	5.0
4. อาชีพ	
รับจ้างทั่วไป	39.0
เกษตรกร	67.0
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	3.0
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	ร้อยละ(n=106)
6. รายได้ต่อเดือน	
ต่ำกว่า 10,000 บาท	42.0
10,001 – 15,000 บาท	53.0
15,001 บาท ขึ้นไป	15.0

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68) อายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี (ร้อยละ 44) ระดับการศึกษา ประถมศึกษา (ร้อยละ 64) อาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 57) รายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001 – 15,000 บาท (ร้อยละ 53) เมื่อจัดกลุ่มระดับความรู้ในการศึกษาระดับของผลของข้อมูลตัวอย่างพบว่า มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาระดับปานกลาง (ร้อยละ 73) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความรู้ในการศึกษาระดับของผลของข้อมูลตัวอย่าง

ระดับความรู้	คะแนน	ร้อยละ (n=106)
ระดับความรู้น้อย	0-4	22.0
ระดับความรู้ปานกลาง	5-7	73.0
ระดับความรู้สูง	8-10	5.0

ตารางที่ 3 ทักษะเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิล และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาระดับของผล

ประเด็น	ระดับ	Mean	ค่า S.D
ทักษะเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิล	ปานกลาง	3.93	0.79
ยินดีเข้าร่วมกิจกรรม	ปานกลาง	3.98	0.76

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงทักษะเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิลของประชาชนเขตเทศบาลตำบลปราสาทที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง (Mean =3.93, S.D=0.79) และการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาระดับอยู่ในระดับปานกลาง (Mean =3.98, S.D=0.76) ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน พบว่าส่วนมากกำจัดขยะมูลฝอยโดยการเผาในตนเอง (ร้อยละ 94 (ตารางที่ 4) ส่วนในเรื่องการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นปุ๋ยอินทรีย์แบบกักตองเพื่อใช้ต่อไปในการเกษตรกรรม พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมร้อยละ 61.67 (ตารางที่ 5) มีบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากต้องประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาดำเนินกิจกรรม (ร้อยละ 89) บางส่วนบอกว่าวิธีการยุ่งยาก ไม่สะดวก (ร้อยละ 91) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน

วิธีการ	ร้อยละ (n=106)
เผาขยะมูลฝอยในที่นาของตัวเอง	92.0
ซุกหลุมฝัง	5.0
การทำปุ๋ยอินทรีย์แบบกักต้งจากขยะมูลฝอยเปียก	3.0

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมในการทำปุ๋ยอินทรีย์แบบกักต้งจากขยะมูลฝอยเปียก

การมีส่วนร่วม	ร้อยละ (n=60)
ไม่มีส่วนร่วม	38.33
มีส่วนร่วม	61.67
สาเหตุที่ไม่มีส่วนร่วม	
ไม่มีเวลา	89.0
ซี้เกียจ	17.0
ยุ่งยาก ไม่สะดวก	91.0
4. ไม่มีพื้นที่ในการจัดเก็บ	73.0

5. การอภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษาน้ำพุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จากการระดมสมองร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาพบว่ามี 1) ไม่มีที่ทิ้งขยะมูลฝอยของชุมชน ทำให้คนในชุมชนต้องจัดการปัญหาขยะมูลฝอยกันเองและเกิดการกำจัดไม่ถูกวิธี 2) คนในชุมชนบางส่วน ไม่ทราบวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ถูกต้ง 3) บางส่วนไม่เห็นประโยชน์ในการคัดแยกขยะมูลฝอย ไม่ได้เห็นผลอย่างชัดเจนว่าการแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งนั้นสำคัญอย่างไร 4) บางส่วนรู้ว่าขยะมูลฝอยที่ทิ้งก่อให้เกิดโรค แต่ไม่ทราบว่าขยะมูลฝอยนั้นส่งผลกระทบต่อร่างกายและทำให้เกิดโรคร้ายได้อย่างไร 5) ไม่มีที่ทิ้งขยะมูลฝอยในครัวเรือน ได้ทำการศึกษาหาองค์ประกอบขยะมูลฝอยร่วมกับชุมชน ร่วมวางแผนจัดการขยะมูลฝอย โดยแยกประเภทขยะมูลฝอยที่พบอยู่ในชุมชน ดังนี้ 1) ขวดพลาสติก รวมถึงถุงพลาสติกทุกชนิด 2) ขวดบรรจุเครื่องดื่มต่างๆ เช่น เหล้า เบียร์ เครื่องดื่มชูกำลัง ขวดเครื่องปรุงอาหาร เช่น ขวดซอส ขวดน้ำปลา 3) ขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง 4) ที่งไม่ ไบโม่ หลุมแห้ง มีการวางแผนปฏิบัติงานโดยอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอย ทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนโดยการทำปุ๋ยอินทรีย์แบบกักต้งจากขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้งโดยมีผู้เข้าร่วมอบรมร้อยละ 61.67 และมีการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยขยะมูลฝอยพวกขวดแก้วหรือขวดพลาสติก เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง คัดแยกไว้ขายให้กับรถรับซื้อของเก่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการถ่ายทอดองค์ความรู้คือ ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของตนเองและสามารถแนะนำเพื่อนบ้านได้ ถึงแม้จะยังมีวิธีการจัดการไม่ครบตามกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรวิทย์ พิณเรศ (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม ชุมชนวัดคันทาธาตุ จังหวัดนครพนม ซึ่ง

ผลการวิจัยพบว่า การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการนั้น ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและเกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนี้ (1) เกิดคณะกรรมการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยระดับพื้นที่ (2) เกิดกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยทั้ง 4 ประเภทอย่างเป็นรูปธรรม (3) เกิดแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน (4) ปริมาณขยะมูลฝอยประเภททั่วไปทั้งในชุมชนและภายในวัดมหาธาตุลดลง ร้อยละ 7.9 รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาสลิก อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอน และ ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ (2564) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบ การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาลสตแสบมีแผนค้ใหม่ เขตปิงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาลสตแสบมีแผนค้ใหม่ นั้นควรส่งเสริมบทบาทของผู้จัดการเทศบาลในการจัดการขยะมูลฝอย มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการขยะมูลฝอยให้มีความเหมาะสมกับข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของตลาด การส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยภายในตลาดของผู้ค้า การสร้างคู่มือในการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในตลาด รวมทั้งการประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับผู้ค้าในช่องทางต่างๆ มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ค้าในการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในตลาด และการจัดระเบียบพื้นที่ของตลาดให้เป็นหมวดหมู่เกี่ยวกับตามชนิดสินค้า เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในตลาด

6. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษานบ้านนุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค้ำ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเขตเทศบาลตำบลปราสาท อำเภอบ้านค้ำ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน: กรณีศึกษานบ้านนุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านค้ำ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า

6.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68) อายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี (ร้อยละ 44) ระดับการศึกษา ประถมศึกษา (ร้อยละ 64) อาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 57) รายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001 – 15,000 บาท (ร้อยละ 53)

6.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะมูลฝอย

ระดับความรู้ในการคัดแยกขยะมูลฝอยของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยระดับปานกลาง (ร้อยละ 73) ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเกิดมูลฝอยมาจากประชาชนขาดจิตสำนึก ความตระหนักและวินัยในการรักษาความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งไม่มีที่ทิ้งขยะมูลฝอยที่เป็นกิจจะลักษณะ

6.3ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิล และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย

ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิลของประชาชนเขตเทศบาลตำบลปราสาทที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง (Mean =3.93, S.D=0.79) มีการคัดแยกขยะมูลฝอยเฉพาะที่ขายได้เท่านั้น ส่วนขยะมูลฝอยชนิดอื่นๆ ที่รวมกันหมดในภาชนะที่แต่ละครัวเรือนจัดหามาเอง และการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง (Mean =3.98, S.D=0.76) ประชาชนยังมีแนวโน้มใช้ถุงพลาสติกในการใส่ของ การนำภาชนะอื่นๆหรือถุงผ้าไปใส่ของในตลาดยังมีน้อย มีการรวบรวมขยะมูลฝอยที่ขายได้ในแต่ละครัวเรือน ยังไม่มีจุดรวมของชุมชน

6.4 วิธีจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน

การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน พบว่าส่วนมากกำจัดขยะมูลฝอยโดยการเผาในที่นาของ
ตัวเอง ร้อยละ 94 ขยะมูลฝอยพวกขวดพลาสติก รวมถึงถุงพลาสติกทุกชนิด ขวดบรรจุเครื่องดื่มต่างๆ เช่น
เหล้า เบียร์ เครื่องดื่มชูกำลัง ขวดเครื่องปรุงอาหาร เช่น ขวดซอส ขวดน้ำปลา แต่ครอบครัวดำเนินการ
ด้วยตนเองทั้งแก่การคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่าย

6.5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

เป็นการแปรรูปขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้
อาหารเหลือทิ้ง เป็นปุ๋ยอินทรีย์แบบกักลมกอง เพื่อใช้ต่อไปในการเกษตรกรรม ทำให้ต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีลดลง
พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมร้อยละ 61.67 ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูล
ฝอย เกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขจากกรณีปฏิบัติ ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการ
แบบพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น มีแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย และชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถเรียนรู้และ
นำองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันไปใช้แก้ปัญหาอื่นๆได้อีกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ควรมีการพัฒนารูปแบบการแปรรูปขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษ
ผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง เป็นปุ๋ยอินทรีย์แบบกักลมกองให้ง่ายและสะดวกต่อการปฏิบัติ เพราะ
ประชาชนที่อาศัยในชุมชนส่วนมากเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ใช้เวลานานได้
เท่าที่ควร

7.2 ควรมีการวิจัยและศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการพัฒนาการนำปุ๋ยอินทรีย์แบบกักลมกองจาก
ขยะมูลฝอยเปียกพวกที่เน่าเสียได้ เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อ เศษผลไม้ อาหารเหลือทิ้ง เพื่อส่งเสริม
การเรียนรู้ต่อการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ มินคร.(2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ของชุมชนตำบลบางนางด้ว
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ชัยณรงค์ ขาวเงิน.(2021). การจัดการปัญหาขยะมูลฝอยโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา. วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 9(3), 1240-1250.

เขาสลิก อยู่เกิด, วิจิตรรา ศรีสอน และ ศิโรจน์ ภาคสุวรรณ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
แบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบ การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาลตำบลสบเมยมีแสนคีใหม่ เขตเมือง
กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,4(10), 712-726.

เทศบาลเมืองบุรีรัมย์. (2562). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี (2560-2562).
สำนักงานเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์.

นงกต สวัสดิ์ชิตัง, กฤตติกา แสนโกชน์, ประจัญ กิ่งมิ่งแะ และ สิบชาติ อินทะไชย. (2014). การพัฒนา
รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี.วารสารบัณฑิตศึกษา
มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 3(1),47-64.

พัชญ์ทิพย์ กิณเรศ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม ชุมชนวัดมหาธาตุ จังหวัดนครพนม. *วารสารการพัฒนารัฐบาลและคุณภาพชีวิต*, 9(3): 366 – 376.

ศุภจิต คุ้มกันตะ, ภัทรภร ศรีธานี, พรพรรณ เต็มอักษร, อุทธิพร สมขุนทด, วิชิตา กิตยาศิริ, พรเทพ กสิบ ลำไย,, ศุภเศรษฐ นิยมทอง. (2569). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2569. สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (น.ป.ป.). ข้อมูลจังหวัดบุรีรัมย์. Retrieved from <http://www.buriram.go.th/downloads/summary.pdf>

Hoorweg, D. & Bhada-Tata, P. (2012). *WHAT A WASTE A Global Review of Solid Waste Management*. Washington DC: World Bank.

